

Лекція 5.1. Національні олімпійські комітети (НОК) і їх діяльність

План:

1. Національні олімпійські комітети (НОК) і основні напрями їх діяльності.
2. Історія НОК України.
3. Регіональні відділення НОК України. Олімпійська Академія України.
4. Комісії НОК України. Суб'єкти НОК України.
5. Офіційні документи, якими керується робота НОК України.

Національні олімпійські комітети (НОК) є ключовою ланкою міжнародної олімпійської системи, яка забезпечує зв'язок між глобальними ідеалами олімпізму та національними спортивними структурами. Вони виступають не лише як організатори участі країни в Олімпійських іграх, але й як гаранті дотримання принципів Олімпійської хартії на території конкретної держави. У системі управління світовим спортом НОК виконують функції представництва, координації, просвіти та захисту автономії олімпійського руху від політичного втручання. Серед 206 НОК, визнаних Міжнародним олімпійським комітетом (МОК), особливе місце посідає Національний олімпійський комітет України – інституція, яка розвивалася в умовах складного історичного контексту, поєднуючи спадщину радянської спортивної системи з вимогами сучасного демократичного управління спортом. У цій лекції розглядаються основні напрями діяльності НОК, історія створення НОК України, структура його регіональних відділень, роль Олімпійської академії, склад комісій та нормативно-правова база, що регулює його діяльність.

1. Національні олімпійські комітети (НОК) і основні напрями їх діяльності. Згідно з Олімпійською хартією, НОК – це єдиний представник олімпійського руху в країні, який має виключне право формувати та направляти національну команду на Олімпійські ігри. Основні напрями діяльності НОК визначені у главі 4 Хартії і включають:

- представлення країни в МОК та інших міжнародних спортивних організаціях;
- координацію діяльності національних спортивних федерацій, визнаних міжнародними федераціями;
- організацію підготовки та участі національної команди в Олімпійських, Юнацьких та інших іграх під егідою МОК;
- просування олімпійських цінностей (відмова від дискримінації, підтримка миру, повага до гідності людини);
- розвиток фізичної культури та спорту серед населення;

– створення національних олімпійських академій та центрів олімпійської освіти.

Крім того, НОК мають бути автономними від урядів, політичних партій та комерційних структур, що гарантує незалежність прийняття рішень. На практиці, однак, ступінь цієї автономії варіюється залежно від політичної системи країни.

2. Історія НОК України. Ідея створення українського олімпійського комітету виникла ще наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття, однак реалізована вона була лише після здобуття незалежності. У 1990 році, ще в складі Радянського Союзу, було створено Український олімпійський комітет як частина Всеукраїнської асоціації фізичної культури. Повноцінно незалежний Національний олімпійський комітет України (НОКУ) було зареєстровано 22 грудня 1990 року, а вже 1993 року він отримав повне визнання МОК. Першим президентом НОКУ став Володимир Герасимець – відомий спортсмен і громадський діяч. Першу олімпійську медаль як незалежна держава Україна здобула на Іграх у Барселоні (1992), а наступного року – у Ліллекхаммері (1994) – відбулася перша офіційна участь української команди під власним прапором. З того часу НОКУ постійно розвиває інституційну базу, сприяє інтеграції українського спорту в європейський та світовий простір, а також активно займається підтримкою спортсменів у надзвичайних умовах, зокрема після повномасштабного вторгнення РФ у 2022 року.

3. Регіональні відділення НОК України. Олімпійська академія України. НОКУ здійснює свою діяльність через мережу регіональних відділень у всіх 24 областях, містах Києві та Севастополі, а також в Автономній Республіці Крим (незважаючи на тимчасову окупацію). Ці відділення виконують функції просування олімпійських цінностей на місцях, організації заходів, підтримки молодіжних ініціатив та взаємодії з місцевими органами влади.

Особливе місце в системі НОКУ посідає Олімпійська академія України, створена у 1993 році. Вона є членом Міжнародної олімпійської академії (МОА) і має на меті:

- поширення олімпійської ідеології серед молоді, студентів, тренерів та функціонерів;
- проведення наукових конференцій, семінарів та курсів підвищення кваліфікації;
- підготовку наукових публікацій з історії, філософії та організації олімпійського руху;
- співпрацю з вищими навчальними закладами у галузі фізичної культури та спорту.

Академія також курує конкурс наукових робіт серед студентів та фінансує участь українських фахівців у міжнародних освітніх програмах МОА в Олімпії (Греція).

4. Комісії НОК України. Суб'єкти НОК України. Діяльність НОКУ забезпечується через систему постійно діючих комісій, до складу яких входять експерти, спортсмени, тренери та громадські діячі. Серед ключових комісій:

- Комісія з етики;
- Комісія з медичної допомоги та антидопінгового контролю;
- Комісія з розвитку молодіжного спорту;
- Комісія з міжнародного співробітництва;
- Комісія з олімпійської освіти;
- Комісія з питань спортсменів.

Кожна комісія розробляє рекомендації, аналізує міжнародний досвід та готує пропозиції для Президії НОК.

Суб'єктами НОКУ є:

- національні спортивні федерації (понад 40), які визнані міжнародними федераціями;
- Всеукраїнська асоціація «Спілка ветеранів олімпійського руху»;
- Олімпійська академія України;
- регіональні відділення НОКУ.

Саме через цих суб'єктів здійснюється реалізація програм НОК на територіальному та галузевому рівнях.

5. Офіційні документи, якими керується робота НОК України. Діяльність НОКУ ґрунтується на комплексі нормативно-правових та установчих документів:

- Олімпійська хартія (основоположний документ міжнародного руху);
- Статут Національного олімпійського комітету України, затверджений Загальними зборами;
- Регламент Президії НОКУ;
- Положення про комісії НОКУ;
- Кодекс етики НОКУ;
- Програма розвитку олімпійського спорту в Україні;
- міжнародні угоди з МОК, Європейськими олімпійськими комітетами та іншими організаціями.

Окрім того, НОКУ дотримується положень законодавства України, зокрема Закону «Про фізичну культуру і спорт», а також рекомендацій Спортивного арбітражного суду (CAS) у питаннях санкцій та оскарження рішень.

Таким чином, Національний олімпійський комітет України є не просто організаційною структурою, а інституцією, яка формує національну спортивну ідентичність, забезпечує участь України в глобальному олімпійському діалозі та сприяє розвитку здорового способу життя серед громадян. У сучасних умовах, коли спорт стає інструментом національної єдності та міжнародної солідарності, роль НОКУ набуває особливої значущості – як символу незалежності, свободи та духу змагання.

Питання для самоперевірки

1. Які основні функції національного олімпійського комітету визначені Олімпійською хартією, і чому саме НОК, а не уряд країни, формує олімпійську команду? (Очікується аналіз принципу автономії олімпійського руху від держави.)

2. Чому Україна отримала визнання МОК вже у 1993 році, незважаючи на складний перехідний період після розпаду СРСР? (Потрібно зв'язати історичний контекст із діями перших керівників НОК України та міжнародною підтримкою.)

3. Як регіональні відділення НОК України реалізують принцип «олімпізму для всіх» на місцевому рівні? Наведіть приклади конкретних ініціатив. (Оцінюється розуміння децентралізованої структури та зв'язку з громадою.)

4. Які завдання виконує Олімпійська академія України, і чим її діяльність відрізняється від роботи звичайного навчального закладу з фізичної культури? (Потрібно акцентувати увагу на філософсько-просвітницькій місії, а не на професійній підготовці.)

5. Які комісії НОК України є найбільш критичними в умовах війни та санкцій проти російського спорту? Обґрунтуйте свою думку. (Очікується аналіз ролі Комісії з етики, міжнародного співробітництва чи допомоги спортсменам.)

6. Хто є суб'єктами НОК України, і чому національні спортивні федерації не можуть брати участь в Олімпійських іграх без його посередництва? (Потрібно пояснити ієрархію міжнародної олімпійської системи: МОК → НОК → федерації.)

7. Які ризики виникають, якщо НОК втрачає автономію від уряду? Наведіть історичні приклади з інших країн. (Очікується розуміння політизації спорту та наслідків для МОК (санкції, дискваліфікація).)

8. Які положення Статуту НОК України забезпечують дотримання принципів Олімпійської хартії на національному рівні? (Потрібно зв'язати конкретні норми Статуту з глобальними цінностями: недискримінація, аполітичність, солідарність.)

9. Чи може НОК України виступати від імені країни в міжнародних спортивних організаціях, якщо уряд не підтримує певну позицію (наприклад, щодо участі російських атлетів)? (Оцінюється розуміння балансу між автономією НОК і державною політикою.)

10. Як змінилася діяльність НОК України після повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році? Які нові функції він виконує у надзвичайних умовах? (Очікується аналіз гуманітарної місії: евакуація спортсменів, підтримка учасників ЗСУ, лобіювання міжнародних санкцій.)